

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب نخست

آسیب‌های شغلی

با تأکید بر:

«آسیب‌های شغلی ناشی از مواد روانگردان»

(کد نویسنده ۱)

دکتر سیده نگار اسعدی

۱۳۸۶

سرشناسه: اسعدی، نگار، ۱۳۵۷ -
 عنوان و پدیدآور: آسیب‌های شغلی با تأکید بر: آسیب‌های شغلی ناشی از
 مواد روانگردان / نگار اسعدی
 مشخصات نشر: تهران: نگار اسعدی، ۱۳۸۵.
 مشخصات ظاهری: ۱۷۴ ص.: مصور (رنگی).
 شابک: 964-06-9595-5
 یادداشت: فیبا
 یادداشت: کتابنامه: ص: ۱۶۷ - ۱۷۴.
 موضوع: داروها - سوء استفاده - عوارض و عواقب.
 رده‌بندی کنگره: ۵۴۱۵ الف / RC۵۶۴
 رده‌بندی دیویی: ۶۱۶/۸۶۳
 شماره کتابخانه ملی: ۸۵-۳۱۵۲۶ م

عنوان: آسیب‌های شغلی
 با تأکید بر:

«آسیب‌های شغلی ناشی از مواد روانگردان»
 نویسنده: دکتر سیده‌نگار اسعدی
 کد نویسنده: ۱ -

ویراستار: مرضیه رضائیان

حروفچینی و صفحه‌آرایی: طاهره شامانیان
 ناشر: مؤلف

سال انتشار: ۱۳۸۶

نوبت چاپ: اول

لیتوگرافی: آران گرافیک

چاپ‌خانه: عمران

صحافی: الهادی

شمارگان: ۳۰۰۰

تعداد صفحات: ۱۷۶

قیمت: ۲۴۳۰ تومان

شابک: ۹۶۴-۰۶-۹۵۹۵-۵

فهرست مطالب

صفحہ	عنوان
۷	درآمد
۷	✱ نقش محافظتی کار
۱۳	✱ مطالعه‌ی گسترده در امریکا
۱۴	✱ مطالعه در کشورهای اروپایی
۱۵	✱ مطالعه در کانادا
.....	
۲۴	آشنایی با مواد روانگردان و آثار مصرف
۲۴	۱- تعریف
۲۸	۲- مروری اجمالی بر تاریخ آشنایی بشر با مواد مورد سوء مصرف
۲۹	۳- برخی ویژگی‌های مشترک مواد روانگردان و آثار شایع آنها
.....	
۳۳	گروه مواد افیونی و شبه افیونی
۳۳	۱- تعریف
۳۴	۲- اشاره‌ای به سابقه‌ی آشنایی با خشخاش و تریاک در جهان
۳۴	✱ گیاه خشخاش
۳۵	✱ تریاک

- ۳- اشاره‌ای به سابقه‌ی آشنایی با تریاک و کشت خشخاش در ایران... ۴۱
- ☀ تریاک..... ۴۱
- ☀ خشخاش..... ۴۲
- ☀ تذکر..... ۴۳
- ۴- اشاره‌ای به فرآورده‌های تریاک..... ۴۳
- ۵- مهم‌ترین فرآورده‌های تریاک که سوء مصرف آن‌ها شایع است عبارت‌اند از:..... ۴۴
- ۵-۱- مرفین..... ۴۴
- ۵-۲- هروئین..... ۴۶
- ۵-۳- شیره..... ۵۱
- ۵-۴- کدئین..... ۵۲
- ۶- شبه‌افیون‌ها..... ۵۳
- ۷- برخی از نشانگان شایع سوء مصرف یا مسمومیت با افیون‌ها و شبه‌افیون‌ها..... ۵۴
- ۸- برخی نشانه‌های مهم محرومیت و قطع مصرف افیون‌ها و شبه‌افیون‌ها..... ۵۴
- ۹- نشانگان ظاهری معتادان به مواد افیونی و شبه‌افیونی..... ۵۵
- ☀ یادآوری..... ۵۷
- ☀ تذکر..... ۵۸
- ۱۰- زیان‌های دیگر هروئین..... ۵۸
- ☀ نکته..... ۶۰

گروه محرک‌ها.....	۶۱
۱- گیاه‌کوکا.....	۶۱
۲- کوکائین.....	۶۳
۳- کراک.....	۶۵
۴- آمفتامین‌ها.....	۶۶
۵- خات.....	۶۸
۶- برخی از آثار مهم مصرف محرک‌ها.....	۷۱
۷- برخی علایم شایع محرومیت از محرک‌ها.....	۷۴
* تذکر.....	۷۴
گروه توهم‌زها.....	۷۵
۱- قارچ‌های وحشی (یا گوشت خدایان)، توهم‌زا.....	۷۵
۲- ال-اس-دی.....	۷۶
۳- برخی نشانه‌های عمده‌ی شایع مصرف ال.اس.دی.....	۷۸
۴- برخی آثار شایع محرومیت از ال-اس-دی.....	۷۹
۵- مسکالین.....	۷۹
۶- برخی اثرات شایع مصرف مسکالین.....	۸۲
۷- سیلوسین و سیلوسیپین.....	۸۲
۸- برخی آثار سوء مصرف سیلوسین و سیلوسیپین.....	۸۳
۹- فن سایکلیدین.....	۸۴
۱۰- برخی از آثار سوء مصرف فن سایکلیدین.....	۸۶
۱۱- کتامین.....	۸۹

- ۱۲- برخی آثار سوء مصرف کتامین ۹۰
- گروه مواد روانگردان باشگاهی ۹۲
- ۱- اکستازی ۹۲
- ۲- برخی از آثار مهم مصرف اکستازی ۹۶
- ۳- آثار محرومیت از اکستازی ۹۹
- گروه فرآورده‌های گیاه شاه‌دانه‌ی ماده ۱۰۰
- فرآورده‌های مشهور مورد سوء مصرف کانابیس ۱۰۱
- ۱- گیاه شاه‌دانه ۱۰۱
- ۲- حشیش ۱۰۳
- ۳- برخی از اثرات حشیش ۱۰۴
- ۴- ماری‌جوانا ۱۰۶
- ۵- تی-اچ-سی ۱۰۷
- تذکر: ۱۰۸
- ۶- برخی از آثار مصرف «تی-اچ-سی» ۱۰۹
- ۷- برخی علائم مهم ترک «تی-اچ-سی» ۱۱۰
- ۸- روغن حشیش ۱۱۰
- ۹- چرس ۱۱۱
- ۱۰- گانجا یا گانگا ۱۱۱
- ۱۱- بنگ ۱۱۱
- ۱۲- ندرویت ۱۱۲
- تذکر: ۱۱۲

الکل	۱۱۳
۱- برخی آثار شایع مصرف الکل	۱۱۶
۲- برخی آثار محرومیت از الکل	۱۱۷
گروه استنشاقی ها (چسب و مواد فزار)	۱۱۸
* اثرات عمده و مشترک سوء مصرف استنشاقی ها	۱۲۰
گروه باربیتوریک ها: «خواب آورها» و «آرام بخش ها»	۱۲۳
توتون (نیکوتین)	۱۲۸
* برخی از اثرات شایع و شناخته شده ی مصرف توتون	۱۳۴
* شایع ترین نشانه های ترک سیگار	۱۳۶
قهوه (کافئین)	۱۳۸
* برخی اثرات قهوه	۱۳۹
مواد روانگردان در فهرست های کنوانسیون های بین المللی	۱۴۱
* برخی ویژگی های مهم فهرست شماره ی یک	۱۴۱
* برخی ویژگی های فهرست شماره ی دو	۱۴۲
* برخی ویژگی های فهرست شماره ی سه	۱۴۳
* برخی ویژگی های فهرست شماره ی چهار	۱۴۳

- ۱۴۴ گروه پیش‌سازها (پرکسورها) *
- ۱۴۵ تذکر
- ۱۴۶ گروه‌بندی مواد مورد سوء مصرف طبق جداول DEA
- ۱۴۹ تذکر پایانی
- ۱۵۱ تصاویر مواد روانگردان طبیعی، نیمه مصنوع و مصنوع
- ۱۶۷ کتاب‌نامه

درآمد

نقش محافظتی کار:

نقش محافظتی و بازدارندگی «کار» از ارتکاب ناهنجاری‌ها و جرایم در تمام پژوهش‌های ملی و بین‌المللی تأیید شده است.

مطالعات اسمیت^۱ در سال ۱۹۸۷؛ تیلور^۲ در سال ۱۹۹۱ و فریر^۳ در سال ۱۹۹۲ نشان داد که بین «کار» و «سلامت» رابطه‌ی معناداری برقرار است.^۴ اگرچه رابطه‌ی معنادار «کار» با رفاه خانواده نیازی به استدلال و استشهاد ندارد ولی در این زمینه هم تحقیقات زیادی در کشورهای متعدد انجام شده و به تأثیر «بیکاری» در از هم گسیختگی و فساد اخلاقی در خانواده‌ها تأکید گردیده است.^۵

اثرگذاری «بیکاری» بر افزایش جرایم انکارناپذیر است. چنانکه دیکنسون معتقد است بین ارتکاب جنایات و بیکاری رابطه‌ی معناداری وجود دارد.^۶

واژه «کار» آن‌چنان با واژه‌ی انسان متلازم و همراه است که با رویکرد حیاتی هر کدام دیگری را تداعی می‌کند.

1. Smith

2. Tylor

3. Fryer

4. World Drug Report. 1997. UNDCP.

5. R. Lampard, (1994) an examination of the relationship between material dissolution and unemployment...

6. D. Diekinson, (1994) crime and unemployment...

البته کار و تلاش برای بقا و ادامه‌ی حیات نه تنها انسان بلکه برای تمام جانداران پیش شرط زندگی است.

بنابراین آسیب‌شناختی با «محوریت کار» یکی از مهم‌ترین مباحث در حوزه‌ی علوم پزشکی به ویژه رشته‌ی تخصصی «طب کار» و برخی علوم انسانی (مانند علوم اجتماعی، روانشناسی و...) است.

از وقتی که علوم تجربی به تدریج از حوزه‌ی بررسی فلسفی خارج شده‌اند هر علم به رشته‌های تخصصی گوناگونی منشعب گردیده و شاخه‌های فرعی زیادی از هر یک آن‌ها روئیده است.

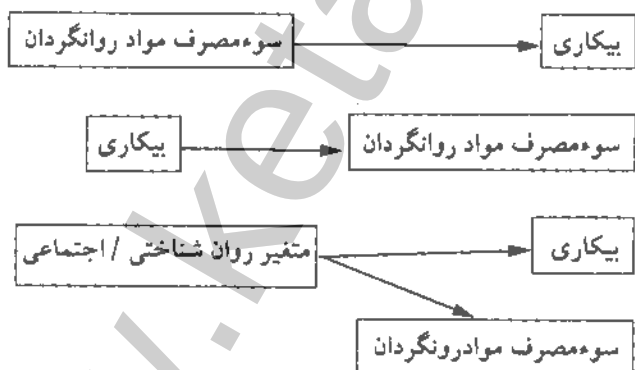
چنانکه بقراط^۱ حکیم در قرن پنجم قبل از میلاد طب قدیم یونانی را بنیان گذارد و این علم امروزه آن چنان توسعه و افزایش یافته و رشته‌های تخصصی گوناگون پیدا کرده که حتی برای یک عضو از اعضای بدن و یا روان انسان تخصص‌های ویژه با رویکردهای متفاوت مطرح شده است.

«طب کار» یکی از رشته‌های گوناگون تخصصی پزشکی است که در قرن بیستم میلادی بنیانگذاری شده و در دانشگاه علوم پزشکی تهران به عنوان یک رشته‌ی تخصصی برای ادامه‌ی تحصیل پزشکان عمومی در سال ۱۳۷۴ تأسیس گردیده است که در این رشته‌ی تخصصی عمدتاً آسیب‌های شغلی با رویکرد پزشکی مورد مطالعه‌ی علمی و عملی قرار می‌گیرد؛ ولی آسیب‌های شغلی به آسیب‌های فیزیکی ناشی از کار که اغلب باعث تغییر شغل، محرومیت موقت و گاهی دایم از ادامه‌ی کار می‌شود محدود نمی‌گردد و باید در این حوزه متغیرهای آسیب‌زای دیگری را نیز مورد توجه و پژوهش قرار داد.

برای مثال قاچاق و سوء مصرف مواد روانگردان به ویژه در بُعد

سوء مصرف، متغیر مهم آسیب دیدگی کیفیت و بازدهی کار مفید است که باید مورد پژوهش های میدانی قرار گیرد و راهبردهای کاربردی ارزیابی علمی شده برای کاهش آسیب های ناشی از این مواد ارائه شود.^۱

نه تنها مواد روانگردان متغیر مهمی در آسیب پذیری پروسه ی کاری است بلکه بیکاری هم عامل فوق العاده مؤثری در افزایش قاچاق و سوء مصرف مواد روانگردان می باشد و تعامل دو سویه و گاهی به سه احتمال بین کار و مواد روانگردان به طوری که در شکل زیر نشان داده شده برقرار است.

با آنکه بخش اعظم قاچاقچیان و معتادان در گروه سنی کار قرار دارند^۲ و آسیب های جدی به کیفیت کار مفید، بازده و بهره وری از آن وارد می کنند در کشور ما که در برخی آمار رسمی شمار مصرف کننده گان مواد روانگردان حدود چهار میلیون^۳ نفر برآورد شده اند و نیروی کار انسانی زیادی هم در امر قاچاق

۱. برای آگاهی بیشتر به فصل های: ۱ - 52 کتاب Environmental and Occupational Medicine Fourth Edition, 2007. ۲ - 33 کتاب Current Occupational Environmental Medicine, 2004. مراجعه شود.

۲. آمار منتشر شده از طرف سازمان بهزیستی درباره ی شغل مراجعه کنندگان به مراکز درمان معتادان در سال ۱۳۸۰.

۳. کتاب اقتصاد و مواد مخدر، ص ۸۰

مواد روانگردان فعال هستند و حدود ۴۶ درصد زندانیان^۱ در ارتباط با مواد مخدر زندانی می‌باشند، متأسفانه تاکنون مطالعات میدانی برای ارزیابی میزان اثرگذاری زیانبار این گروه در سنین کار، در کیفیت، بازده و بهره‌وری از کار صورت نگرفته است.

هرچند که بر اثر جرم‌شناختی سوء مصرف مواد روانگردان و مطرود بودن معتادان از جامعه، محدودیت‌های جدی در فرایند تحقیق وجود دارد، (چنانکه وقتی برای پایان‌نامه‌ی دکترای پزشکی عمومی‌ام با موضوع «شیوع سوء مصرف مواد مخدر در میان دانشجویان پزشکی»، تحقیق می‌کردم با محدودیت‌ها و مشکلات فراوانی مواجه بودم)؛ ولی در هر حال باید مسؤولان کشور تا حدودی که ارزش‌های فرهنگی اجازه می‌دهد بستر امکان تحقیق، یافتن و به کارگیری راهبردهای کاربردی مفید «کاهش آسیب» را که نوعی پیشگیری^۲ ثانویه و ثالث است به وجود آورند و پژوهشگران، دانشجویان پزشکی و

۱. از ۱۴۷۹۲۶ نفر زندانی تیرماه ۱۳۸۵، ۴۵/۷۱ درصد جرایم مرتبط با مواد مخدر دانسته‌اند. (WWW.PrisonSir, Farsi, reports.)

۲. الف - پیشگیری اولیه (Primary Prevention) جهت کاهش وقوع هر بیماری با هدف ریشه‌کنی آن از طریق روش‌های تأیید شده‌ی تجربی مانند پیشگیری از رفتارهایی با ریسک بالای اعتیاد و بیماری‌های دیگر. ب - پیشگیری ثانویه (Secondary Prevention) که درمان نارسایی موجود در مراحل اولیه است، توفیق در این مرحله از پیشگیری، بستگی به تشخیص زودرس علایم حاکی از مشکل بالقوه دارد؛ مانند پیشگیری از اعتیاد نوجوانان و جوانان در خانه و مدارس با تشخیص علایم اولیه و کنترل آن. ج - در پیشگیری ثالث، (Tertiary Prevention) برای کاهش عوارض اعتیاد و درمان آن تلاش می‌شود؛ که برنامه‌های کاهش آسیب نیز این هدف را دنبال می‌کند. هدف همده در پیشگیری ثالث این است، افراد تا آن‌جا که ممکن است به حالت کنش قبل از اعتیاد بازگردند؛ پی‌گیری شناسایی و درمان معتادان از طریق گروه‌های حمایت‌کننده بخشی از فرایند پیشگیری ثالث یا بازتوانی (Tertiary Rehabilitation) می‌باشد.

رشته‌های علوم انسانی مرتبط، مانند علوم اجتماعی، روانشناسی، اقتصاد و... نیز در این پژوهش تشریک مساعی کنند؛ زیرا سوء مصرف مواد روانگردان در عین حال که نسبت به کیفیت و بازده کار، متغیر و عامل محسوب می‌شود، معلولی مولتی فاکتوریال^۱ و متأثر از عوامل شخصیتی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی است که بیکاری یکی از عوامل مهم افزایش آن می‌باشد و نیازمند مطالعه‌ی بین رشته‌ای است.

تأثیر سوء متغیر مواد روانگردان در بروز و تشدید آسیب‌های شغلی در حدی مهم است که نباید از آن بی تفاوت گذشت.

از طرفی اگر درباره‌ی نیروی انسانی، وسایل و امکاناتی که در «بعد عرضه» از آغاز کشت، تولید و ساخت تا هنگامی که مواد روانگردان به دست سوء مصرف کننده می‌رسد تحقیق و ارزیابی شود، عمق زیان‌هایی که از بُعد قاچاق مواد روانگردان به نیروی کار و بهره‌وری مفید از کار وارد می‌آید قابل درک خواهد شد.

با کمال تأسف نه تنها در ایران بلکه در مراجع بین‌المللی هم درباره‌ی میزان زیان‌رسانی فرایند قاچاق و عرضه‌ی مواد روانگردان به کار مفید و بهره‌وری بهینه از نیروی کار، تحقیقات کافی مستند در حد کفایت انجام نشده و فقط پول در گردش این سوداگری مرگ را سالانه حدود پنج هزار و سود آن را پانصد میلیارد دلار امریکا تخمین می‌زنند.

البته در بُعد سوء مصرف و آثار زیانبار مواد روانگردان در کیفیت و بازدهی کار در دیگر کشورها مطالعاتی انجام شده که به استناد گزارش‌های مراجع بین‌المللی رسمی به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

✱ UNDCP^۱ نوشت:

«در سال‌های اخیر درباره‌ی اثرهای سوء مصرف مواد روانگردان غیرقانونی بر رفتار کارگران و اثرهای ضمنی این رفتار بر ایمنی، بهره‌وری و هزینه‌ها، نگرانی قابل توجهی پیدا شده است.

ممکن است کسی در ساعات کار مواد روانگردان مصرف نکند، ولی اثرهای حاد و مزمن مواد روانگردان چنان است که می‌تواند کارآمدی کارگران را کاهش دهد، موجب غیبت از کار گردد و هزینه‌هایی بر اثر حوادث و مراقبت‌های بهداشتی کارگران را موجب شود که همه‌ی این‌ها برای کارگران و همکاران آن‌ها و همچنین برای مصرف‌کنندگان ایجاد واکنش و خسارت نماید.

به خوبی روشن است که نوع کاهش در کارکرد بر اثر سوء مصرف مواد روانگردان، برحسب نوع ماده‌ی مصرفی و ماهیت کار متفاوت خواهد بود برای مثال:

کارهای تکراری و یک‌نواخت کمتر از کارهایی که «کارکردی شناختی» دارند تحت تأثیر سوء مصرف مواد روانگردان قرار می‌گیرند، ولی در هر سطحی ممکن است تمرکز حواس آسیب ببیند و کنش‌ها کندتر شوند.

1. United Nations International Drug Control Programme = UNDCP

اداره‌ی برنامه کنترل بین‌المللی مواد مخدر سازمان ملل متحد

2. 3.6. DRUGS AND WORK Considerable concern has arisen in recent years about the potential effects of illicit drug use on behaviour in the workplace and its implications in terms of safety, productivity and costs. Although an individual may never take drugs during working hours, the acute or chronic effects of psychoactive drugs are such the they can impair working efficiency, resulting in absenteeism, accidents or health care costs, all of which have repercussions for employers and colleagues as well as for the consumer...

پیامدهای سوء مصرف مواد روانگردان برای جامعه، در صورتی که مصرف کننده خلبان هواپیما، اوپراتور، راننده ی جرثقیل، سرباز، یا جراح و مشاغلی از این قبیل باشد به احتمال بسیار وخیم تر از وقتی است که سوء مصرف کننده باغبان یا نقاش خانه باشد، ولی حتی در این اشخاص هم احتمال آن می رود که اگر تحت تأثیر مواد روانگردان کار کنند کیفیت کارشان کمتر از بیشترین بالقوه ای باشد که می توانست باشد.

مواد روانگردان محرک دستگاه مرکزی اعصاب، (در صورتی که مصرف کننده توان عملکرد خود را بیش از اندازه برآورد نکرده باشد)، ممکن است کمی انجام وظیفه های ساده را تقویت کنند، اما مصرف منظم و به مقدار زیاد تقریباً همیشه موجب کاهش عملکرد می شود. و کارمندی که پس از می گساری یا مصرف مقداری از مواد روانگردان دیگر در یک شب زنده داری با سردرد، احساس بی قراری یا افسردگی به سر کار می آید به احتمال زیاد این احساس های زیان آور را به همکاران خود منتقل می کند. از این گذشته اگر این عادت تبدیل به اعتیاد و وابستگی شود ممکن است انگیزه ی دزدی یا اختلاس هم در او ایجاد شود.

☀ مطالعه ی گسترده در امریکا

۱- گسترده ترین مطالعه ها درباره ی سوء مصرف مواد روانگردان در محل کار، در ایالت های متحده ی امریکا انجام گردید و در آن ها همبستگی مثبت با ازدیاد تعویض شغل و غیبت از کار و مصرف مواد روانگردان نشان داده شد که به نظر می رسد عوامل دیگری مانند وضعیت شخصیتی و سطح تحصیلی، هم نقش مهمی در تغییر متناوب شغل و غیبت از کار دارند.

در این پژوهش آمده است که:

به طور کلی سوء مصرف کنندگان مواد روانگردان می‌گفتند در یک ماه گذشته یک یا چند روز به خاطر بیماری یا آسیب از کار غیبت کرده‌اند، ولی غیبت آن‌ها ۵۰ درصد بیش از میزان غیبت به این دو علت، در گروه غیر مصرف کننده‌ی مواد روانگردان بود.

۲- در مطالعه‌ای که برای تعیین رابطه‌ی مصرف مواد روانگردان و تاثیر آن بر شغل در اداره‌ی خدمات پستی آمریکا انجام شد، آزمون‌های پیش از اشتغال درخواست‌کنندگان شغل، با رفتار بعدی آنان در زمان اشتغال که با مدتی فاصله انجام شد همبستگی نشان داد. در کسانی که نتیجه‌ی آزمون‌شان از نظر سوء مصرف مواد روانگردان پیش از اشتغال مثبت بود، غیبت از کار با انزوای غیرارادی همبستگی مثبت داشت. و معلوم شد تفاوت بین اشخاص آزمون مثبت و آزمون منفی با افزایش مدت بیشتر می‌شود.

۳- در یک مطالعه‌ی دیگر در آمریکا ارتباط بین مصرف مواد روانگردان غیرقانونی و عملکردهای گوناگون در محل کار آزموده شد؛ در این مطالعه پرونده‌های کارگران شرکت برق جورجیا به کار گرفته، و عملکرد کارگران سوء مصرف کننده‌ی مواد روانگردان غیرقانونی با کارگران غیر مصرف کننده مقایسه شد؛ سوء مصرف کنندگان مواد روانگردان تقریباً دو بار بیش از غیر مصرف کنندگان (گروه شاهد) از خدمات پزشکی بهره‌گیری می‌کردند، و غیبت آنان از کار ۱۵ برابر معمول بود، و بیش از دو برابر تعداد کارگران، درخواست بیمه‌ی جبران خسارت داشتند.

✱ مطالعه در کشورهای اروپایی

در مطالعه‌ای که درباره‌ی سوء مصرف مواد روانگردان و الکل در کشورهای جامعه‌ی اروپا انجام شد کارگران و کارمندان سازمان‌ها و مشاغل سرمایه‌گذاری شرکت داده شدند؛ این مطالعه به درخواست سازمان بین‌المللی کار^۱ انجام شد. هرچند در ۱۲ کشور مورد مطالعه هیچ سیاست مشخص کشوری درباره‌ی سوء مصرف مواد روانگردان و الکل در محل کار وجود نداشت؛ ولی در این مطالعه بر نگرانی روزافزون بر این موضوع‌ها تأکید شد. در مجموع ۲۳۷ نفر درباره‌ی دامنه و پیامدهای محسوس مصرف مواد روانگردان و الکل اطلاعاتی ارائه کردند و درباره‌ی سیاست‌های مربوط که تقریباً در یک میلیون و پانصد هزار کارگر در اروپا اثر می‌گذارد گزارش دادند. بیش از نیمی از افراد این نمونه، کاهش در عملکرد به ویژه غیبت از کار در نتیجه‌ی مشکلات مرتبط با مواد روانگردان را گزارش کردند. در سه سال گذشته دو پنجم از افراد نمونه به دلایل مرتبط با مواد روانگردان از کار اخراج شده بودند که مصرف مواد روانگردان و الکل با این مشکل همبستگی داشت؛ ولی همبستگی بین اخراج و مصرف الکل بیش از همبستگی اخراج و سوء مصرف دیگر مواد روانگردان بود.

پس از الکل «که بارزترین عامل دارای اثرهای نامطلوب جانبی شناخته شد، داروهای روانگردان نسخه‌شدنی» بود که ۶۴ درصد پاسخ‌دهندگان دارای مشکل در این زمینه بودند؛ و پس از آن حشیش ۵۴ درصد مواد افیونی ۵۳ درصد و مواد محرک دستگاه مرکزی اعصاب ۵۰ درصد قرار داشت.

1. international labour organization = I.L.O

در بیشتر این رده‌ها پاسخگویان درباره‌ی چگونگی روند مصرف اطمینان نداشتند. ولی کمترین بی‌اطلاعی در داروهای روانگردان نسخه‌ای بود. ۸۷ درصد پاسخگویان بر این باور بودند که روند سوء مصرف مواد روانگردان در سه سال گذشته افزایش یافته است.

✱ مطالعه در کانادا

برای ارزیابی دامنه‌ی مشکلات مربوط به مواد مخدر و الکل در کانادا، یک بررسی بر بیش از ۲۰۰۰ نفر در استان آلبرتا انجام شد. در این بررسی هم نیروی شاغل به کار و هم کسانی که در جست‌وجوی کار بودند شرکت داده شدند. کمتر از یک نفر از ۱۶ نفر گفتند که ۱۲ ماه گذشته مواد روانگردان مصرف کرده‌اند، ولی از گروه سوء مصرف‌کنندگان زمان تحقیق ۱۸ درصد گفتند که دست کم دو مشکل شخصی مرتبط با مواد روانگردان دارند. ✱ "UNDCP" در گزارش خود می‌نویسد:^۱

با توجه به این که سوء مصرف مواد روانگردان غیرقانونی در جوانان بیشتر از سایر گروه‌های سنی است به طور کلی فرض بر آن است که گروه

1. Given that illicit drug use occurs more frequently in young people than in other age groups, it is generally assumed that the 18-34 year - old group will have the highest prevalence within the working population. Unfortunately, high and steadily climbing rates of unemployment affect the same age range as those persons most likely to use drugs and have drug problems. High youth unemployment may aggravate the problems of the drug user. According to the ILO, some 30% of the world's labour force are not productively employed...

سنی ۳۴ - ۱۸ ساله در جمعیت در حال کار بیشترین فراوانی را داشته باشد.

متأسفانه زیاد بودن نرخ بیکاری و افزایش مستمر نرخ در این زمینه‌ی سنی (که افراد آن بیش از گروه‌های سنی دیگر احتمال مصرف مواد و مشکلات وابسته به آن را دارند) بیشتر اثر می‌گذارد. وجود تعداد زیادی جوان بیکار مشکلات کاربران مواد روانگردان را شدت می‌بخشد. مطابق اطلاعات سازمان بین‌المللی کار در حدود ۳۰ درصد از نیروی کار جهان شغل مولد ندارند.

✽ "UNDCP" اضافه می‌کند که:

هم در کشورهای پیشرفته و هم در کشورهای در حال پیشرفت نمودهایی از همبستگی بین بیکاری و سوء مصرف مواد روانگردان وجود دارد، چنانکه: یک مطالعه در بنگلادش نشان می‌دهد که بزرگ‌ترین گروه

1. In both developed and developing countries there are signs of an association between unemployment and drug abuse, although as always, caution must be used in interpreting such a link. In Bangladesh, the unemployed were the single largest category of dependent drug users coming forward for treatment. Surveys comparing illicit drug use among the employed with the unemployed in the USA, showed that a higher percentage of unemployed - 13.9% - were current drug users, compared to 6.7% of employed adults; of all current illicit drug users aged 18 and over, 74% were employed, compared to 9% of the general population.

Rather than under - or unemployment, in some countries it is the type of employment which exposes certain sectors of the working population to drugs, or to a perceived need for them - truck drivers.

مراجعه‌کننده برای درمان اعتیاد به مواد روانگردان، بیکاران هستند و بررسی‌های مقایسه‌ای درباره‌ی سوء مصرف مواد روانگردان غیرقانونی بین شاغلان و بیکاران در ایالت‌های متحده‌ی آمریکا نشان داده که درصد قابل توجهی (۱۳/۹ درصد) از بیکاران در زمان تحقیق سوء مصرف‌کننده‌ی مواد روانگردان بوده‌اند؛ این رقم در بزرگسالان شاغل ۶/۷ درصد بود.

مصرف‌کنندگان زمان تحقیق مواد روانگردان که ۱۸ سال و بیشتر داشتند ۸۰ درصد در گروه شاغل بودند این نسبت در جمعیت عام ۹۴ درصد بود. صرف نظر از وجود بیکاری یا «نیمه بیکاری» در بعضی کشورها، نوع اشتغال در بعضی از بخش‌ها، جمعیت شاغل به کار را در معرض اعتیاد به مواد روانگردان یا نیاز به سوء مصرف مواد روانگردان قرار می‌دهد. UNDCP می‌افزاید:^۱

در «ایران»، تایلند، میانمار و پاکستان رانندگان کامیون بیشتر اوقات برای بیدار ماندن در طی کردن مسیرهای طولانی آمفتامین مصرف می‌کنند، در بین کسانی که در پاکستان - در شهر راولپندی - تحت درمان قرار گرفته‌اند ۲۵ درصد آنان کارگران ترابری یا راننده بودند.

در مشاغل مستلزم تلاش بدنی شدید مانند کارگران معدن (در میانمار) و ماهیگیران و کشاورزان (در تایلند) میزان مصرف مواد روانگردان بیشتر از جمعیت عام است. کارکنان صنعت گردشگری و

1. In "Iran", Thailand, Myanmar and Pakistan often take amphetamines to keep awake on long journeys; of those attending treatment in the Pakistani city of Rwalpindi, 25% were transport workers or drivers. ...

کشاورزان (در تایلند) میزان مصرف مواد روانگردان بیشتر از جمعیت عام است. کارکنان صنعت گردشگری - به ویژه در کشورهای کم درآمد - آسیب‌پذیری ویژه‌ای در برابر مواد روانگردان دارند.

"UNDCP" در تعریف خسارت کاری ناشی از سوء مصرف مواد روانگردان می‌نویسد:^۱

۱ - خسارت فرصت در مورد کارگری که هنگام رسیدن به سرکار دچار حالت مسمومیت از سوء مصرف مواد روانگردان است در صدی از تولید روزانه وی است که در نتیجه این وضعیت کارگر از دست می‌رود.

۲ - هرگاه مصرف مواد مخدر به وسیله کارگر منجر به بی‌توجهی و بروز حادثه هنگام کار، و موجب وارد آمدن جراحت به کارگر یا دیگران شود خسارت شرکت ارائه‌کننده مراقبت‌های بهداشتی، خسارت روزهای کار از دست رفته به علت بیماری و شاید خسارت کارگر دیگری که به طور موقت باید در دوره نقاهت به جای کارگر مجروح به کار گمارده شود بخش‌های دیگری از خسارت فرصت را تشکیل می‌دهند.

۳ - هزینه‌های شرکت که باید درمان اعتیاد به مواد روانگردان برای کارگر خود فراهم کند، و کسور بیمه بهداشتی همگی افزایش می‌یابد.

۴ - در هریک از مثال‌های یاد شده دامنه خسارت اعتیاد به مواد روانگردان به فراتر از شخص کشیده می‌شود، و فقط به کاهش بهره‌وری

1. The opportunity cost of an employee arriving at work in an intoxicated state would be the percentage of average daily production lost as a result of the condition, if the employee's drug use led to inattention and to an accident at work...

محدود نمی‌گردد؛ بلکه در مقوله‌ی خسارت‌های مشهود و غیر ارادی است که بر عهده‌ی کسانی غیر از مصرف‌کننده‌ی مواد روانگردان است.

۵ - چنانچه خسارت‌های اعتیاد به مواد روانگردان محدود به خسارت‌های وارده بر شخص مصرف‌کننده‌ی مواد باشد، تأثیر اقتصادی آن برای بقیه‌ی جامعه قابل چشم‌پوشی فرض می‌شود. ولی چون خسارت‌ها نه فقط به وسیله‌ی مصرف‌کننده‌ی مواد روانگردان بلکه به وسیله‌ی جامعه پرداخت می‌شود از این رو خسارت‌های اجتماعی و ملی نیز به شمار می‌آیند.

۶ - تشخیص اساسی باید بین خسارت‌های شخصی که مصرف‌کننده متحمل می‌شود و خسارت‌های اجتماعی که به وسیله‌ی این رفتار یا رفتارهای متعاقب آن بر دیگران تحمیل می‌شود، باشد.

۷ - سیاست‌گذاران اندازه‌گیری‌های خسارت را برای تعیین هدف همگانی که در منطقه صرف می‌شود به کار می‌گیرند. ولی اندازه‌گیری خسارت‌های سوء مصرف مواد روانگردان غیرقانونی به خاطر ماهیت غیرقانونی و پنهانی بودن آن‌ها کاری پیچیده است.

۸ - از این گذشته در حالی که بعضی از خسارت‌ها مانند کاهش بهره‌وری به علت کم شدن عملکرد یا از دست رفتن اشتغال را نسبتاً به آسانی و با استفاده از مفهوم بهترین مصرف‌جانشینی می‌توان اندازه گرفت بیشتر خسارت‌ها را نمی‌توان آسان تعیین کرد. بخش بزرگی از خسارت‌های وارده بر جامعه در خارج از اقتصاد بازار روی می‌دهد.

به عنوان مثال کیفیت زندگی خانواده را که به خاطر اعتیاد به مواد روانگردان کاهش می‌یابد، با خسارتی را که از دست رفتن کیفیت زندگی خانواده در آینده در پی خواهد داشت بسیار به دشواری می‌توان اندازه گرفت.

✱ "UNDCP" در گزارش می نویسد:^۱

یکی از مهم ترین پیامدهای اجتماعی و اقتصادی مواد روانگردان وقوع جرم است. بزهکاری را می توان از مشخصات بارز قاچاق و اعتیاد به مواد روانگردان دانست، چون در همه ی بازارهای معامله ی مواد روانگردان بزهکاری وجود دارد و به طور مستقیم هم با غیرقانونی بودن عرضه ی مواد روانگردان و هم با اعتیاد به آن پیوستگی دارد و در تمام تحقیقات این رابطه ی معنادار تأیید شده است.^۲ قاچاق و سوء مصرف مواد روانگردان دو عنصر تعیین کننده ی سودآوری این مواد غیرقانونی هم هستند.

به این ترتیب همه ی اجزای تشکیل دهنده ی نظام قضایی و ضابطان آن که برای محافظت عامه ی مردم و ایجاد محدودیت برای در دسترس بودن مواد روانگردان ایجاد شده، در مقوله ی خسارت های اجتماعی عرضه و اعتیاد به مواد مخدر قرار می گیرد.

خسارت های دیگری هم هست که اندازه گیری آن ها دشوارتر است، به عنوان مثال خسارت جایگزین کردن اموال دزدی، خسارت بیشتر شدن هزینه های بیمه ی منزل و خسارت تغییر مرز یا تغییر راه عبور یا ایجاد موانع در مسیر کاروان های قاچاق و ...

برای اندازه گیری این خسارت ها به عنوان خسارت ناشی از مواد روانگردان باید:

1. On of the most important social and economic consequences of drug abuse is crime. Criminality can be termed a market characteristic of drug abuse because it is present in all market transactions and is directly linked both to the illegality of the drugs. ...

۲. گزیده آثار مکتوب، صص ۴۶۷ تا ۴۷۰.

الف) - خسارت به طور مستقیم یا غیرمستقیم قابل انتساب به مواد روانگردان باشد.

ب) - قابل اندازه‌گیری باشد.

قابل انتساب و اندازه‌گیری بودن جزو مسائلی است که هنگام مطالعه‌های مربوط به خسارت در مقابل پژوهشگران قرار می‌گیرد. خسارت‌های بزهکاری‌ها به طور معمول هنگامی به مواد روانگردان غیرقانونی نسبت داده می‌شود که بزه بر اثر سوء مصرف ماده‌ی روانگردان انجام شده و یا برای تأمین و تهیه‌ی مواد روانگردان غیرقانونی صورت گرفته باشد.

در هر حال نویسنده‌ی این کتاب با توجه به قطعی بودن تأثیر قاچاق و سوء مصرف مواد روانگردان در کیفیت بهره‌وری و بازدهی کار مفید، و رابطه‌ی معنادار و تعامل کار و بیکاری با عرضه و مصرف مواد روانگردان خود را مکلف می‌داند در حد توان علمی و تخصصی در جهاد مقدس مبارزه با مواد روانگردان فعالیت فرهنگی داشته باشد.

لذا مباحث مربوط به این مشکل پیچیده را به ویژه در بُعد سوء مصرف مواد روانگردان به طور بنیادی در چند کتاب مورد پژوهش قرار داده که کتاب نخست به آشنایی با مواد روانگردان و آثار زیانبار آن (در حدی که برای عموم قابل درک باشد) و کتاب‌های دوم و سوم به مشکل اعتیاد، درمان و راهبردهای کاربردی پیشگیری و کاهش آسیب اختصاص خواهد یافت.

بِعونِ الله تعالی

سیده‌نگار اسعدی